

О.В. Романенко,
к.політ.н., молодший науковий співробітник
ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України»

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ АВСТРАЛІЇ

В даній роботі проведена спроба розглянути процес створення нації в Австралії та формування національної ідентичності її громадян. Актуальність даної теми зумовлена тим, що в глобалізованому світі люди дедалі частіше замислюються над тим, ким вони є, і діють згідно власних уявлень про те, ким вони хочуть бути. Австралія є цікавою саме тому, що у своєму поточному часово-просторовому позиціонуванні не належить ні до свого англоцентричного минулого, ні до постколоніального або азіатського майбутнього.

Ключові слова: Австралія, національна ідентичність, мультикультуралізм.

The Features of Australian National Identity Formation

In this paper, an attempt to consider the process of creating a nation in Australia, and the formation of a national identity of its citizens was made. The relevance of this topic is due to the fact that in a globalized world people increasingly think over who they are and act according to their own ideas about who they want to be. Australia is an interesting case precisely because in its current time-space positioning it neither belongs to its Anglo-centric past nor to the post-colonial or Asian future.

Key words: Australia, national identity, multiculturalism.

Саме слово «ідентичність» походить з латинської мови (*idem*) і означає «схожість», «подібність», тотожність предмета або явища. Відповідно, національна ідентичність – це єдність різних за характером, життєвим досвідом та світоглядом індивідів, які розуміють, відчувають себе єдиним цілим, існуючи в багатокультурному суспільстві, та вирізняють свою однаковість за певною ознакою. Як пише у своїй книзі Р. Жангожа [1, с. 138], «різноманітні способи досягнення і позиціонування національної ідентичності істотно ускладнює адекватне визначення. При його конструюванні мають значення, як примордіальні чинники або символи (історичні, територіальні, культурні, мовленнєві), так і політичне місце, в якому цей процес відбувається». Подібної думки дотримується і всесвітньо відомий науковець М. Кастельс, наголошуючи, що важко прослідкувати, як саме формується національна ідентичність, адже на неї мають вплив такі різноманітні, а часом важкі чи нереальні для

дослідження, фактори, як: історія, географічні чинники, біологічні фактори, колективна пам'ять і особисті фантазії, діяльність апарату влади і, навіть, релігійні одкровення [2, с. 6-8]. Автор називає історичну взаємодію чотирьох груп факторів, що призводить до виникнення національної ідентичності [2, с. 34]:

- первинні фактори: етнічність, територія, мова, релігія тощо;
- генеративні фактори: розвиток комунікацій і технологій, формування міста, поява сучасних армій і централізованих монархій;
- вимушені фактори: кодифікація мови в офіційних граматиках, зростання бюрократії, створення національної системи освіти;
- реактивні фактори: захист пригноблених ідентичностей та інтересів, підкорених домінуючою соціальною групою або інституційним апаратом, що викликає пошук альтернативних ідентичностей у колективній пам'яті людей.

У 1788 р. в Австралії була закладена перша британська колонія. Експансія вглиб земель материка та відкриття нових територій супроводжувалися винищенням корінного населення. 1 січня 1901 року набрав чинності акт британського парламенту про створення Австралійського Союзу. Таким чином федерація окремих колоній, перетворившись на нову країну, продовжувала хибно базуватися на припущенні, що її наземна територія є terra nullius, яка очікує заселення і переходу до продуктивного використання.

Згідно з Законом про обмеження імміграції (The Immigration Restriction Act, 1901 р.), виключалося прийняття «не білих іммігрантів» до континенту. В післявоєнний період і до середини 70-х років ХХ століття до Австралії прибуло два мільйони «нових громадян», переважно з континентальної Європи. В 1997 році Департаментом імміграції та мультикультурних справ офіційно взято курс на мультикультуризацію: прийнято документ під назвою «Мультикультурна Австралія. Шлях вперед» (Multicultural Australia: A Way Forward). У документі зазначалося, що необхідно сприяти «культурному розмаїттю як об'єднавчій силі для Австралії».

Таким чином, сьогодні етнічні групи, які формують з австралійців «націю», це [3, с. 462]: по-перше, англо-кельтські австралійці, які колективно претендують на статус «поселенця» (settler) або господаря (host). Варто зазначити, що ця розосереджена група осіб визнає свою приналежність та етнічну специфіку лише тоді, коли їх соціальне панування піддається виклику. По-друге, це особи, яких можна назвати «мігранти» (не англо-кельтські переселенці, а, наприклад, грецькі чи

іранські), які не розглядаються як основний чинник формування державності Австралії, а є «новими» громадянами. І, по-третє, корінні народи, які раніше займали цю територію і, у більшості випадків, були винищені. К. Андерсон зазначає, що дана група осіб фактично втратила усвідомлення власної ідентичності.

У суспільстві періодично відбувалися дискусії стосовно необхідності посилити охорону сухопутного та морського кордону з метою уникнення несанкціонованих спроб проникнути до країни. Подібні розмови досягли піку наприкінці 2001 року під час «справи Тампа», коли було відмовлено 433 врятованим нелегальним емігрантам в'їхати до Австралії. Ці надзвичайні заходи «охорони кордону» отримали назву «уявний параноїдальний націоналізм» [4, с. 31]. За останні десятиліття, австралійські громадяни стали свідками повторюваної теми в засобах масової комунікації та політичного дискурсу про те, що «тіло нації “перебуває в облозі” від ескалації потоків іммігрантів, які вчасно – на думку медіа – повинні стати “інтегрованими” в інтересах “соціальної єдності”» [3, с. 465]. Проте внаслідок цих публікацій та інформаційних повідомлень виникає занепокоєння в тому, що хвилі емігрантів можуть стати занадто численними або занадто різними, щоб бути «безболісно» інтегрованими до австралійської нації. Основними наративами нації, що характеризують сучасну Австралію, є три головні особливості, які є основоположними та винятковими саме для цього регіону [4, с. 461]:

- норма «немаркованої білості» (unmarked whiteness), яка забуває свою власну історію і є мінливою у часі та просторі;
- ліберальне поняття мультикультуралізму, задумане як вигода більшості білих (majority-white) і меншості не білих (minority-non-white) культур;
- поняття нації як територіального простору, відмінного від нації (de- and reterritorialized) через різні діаспорні життя.

Підсумовуючи сказане, зазначимо, що у контексті глобалізації потоків людей, технологій і капіталу, вважається, що такі потоки підривають національність і націоналізм. Тому слід розглядати національну ідентичність як джерело суспільної легітимації. Австралія, Велика Британія та Канада є країнами з полікультурною політикою. Їх еліта та представники влади визнають важливість почуття приналежності та його важливу роль у підтримці соціальної гармонії та згуртованості. А також – його значення у розвитку соціального капіталу.

Сьогодні близько 47% австралійців народилося за кордоном або мають принаймні одного з батьків, народженого за кордоном. Населення

розмовляє на 300 мовах і є поєднанням англо-кельтської більшості та меншин, зокрема аборигенів і жителів островів Торресової протоки та тихоокеанських островів, британців, європейців, новозеландців, азіатів, африканців та інших іммігрантів. Австралійський уряд передбачає політичну та соціальну рівність, проголошує єдність між цими резидентними культурами так, щоб «максимально використати» різноманітність австралійської спільноти і надати її членам можливість «брати участь у економіці і бути уповноваженим повною мірою насолоджуватися життям» [5, с. 2]. Приклад Австралії є унікальним і, водночас, окремими аспектами цікавий для українських реалій, оскільки ідею про те, що національну ідентичність варто запропонувати всім членам багатокультурного суспільства як спільну ідентичність, в основі якої лежить почуття приналежності, можна впровадити і в Україні.

Використані джерела та література:

1. Жангожа Р. Мультикультуралізм: pro et contra. Львов, 2016. 208 с.
2. Castells M. The Power of Identity. The Information Age: Economy, Society and Culture. Oxford: Wiley-Blackwell, 2010. 538 p.
3. Anderson K. Exclusionary Politics and the Question of National Belonging: Australian Ethnicities in 'Multiscalar' Focus. *Ethnicities*. 2005. Vol. 5, No. 4. P. 461-485.
4. Hage G. Against Paranoid Nationalism: Searching For Hope In A Shrinking Society. Sydney: Pluto Press, 2003. 174 p.
5. The Department of Social Services. Multicultural Access and Equity in Australian Government Services Report 2013–2015. URL: <https://www.homeaffairs.gov.au/mca/PDFs/multicultural-access-equity-ags-report-2013-15.pdf>